

Veröffentlichungen der Ortsgruppe Stolp
der Gesellschaft und Altertumskunde

Obwieszczenie grupy wschodniej Słupsk
Towarzystwa historii Pomorza i zbiorów starożytności

**Beiträge
zur Heimatkundeinterpommerns
Nr. 9**

Przyczynek dokumentacji
ojczyźnianej Pomorza Wschodniego
Nr 8

**Die Burgwälle
des Stolper Landes**

von

Walter Witt

**Grodziska
powiatu słupskiego**

wg Waltera Witta

Tłumaczenie z języka niemieckiego: Władysław Goliński

In Kommission bei Buchhandlung Gustav Stolpmann, Stolp i. Pom.
Wydawnictwo oryginału

Głównym celem jaki przyświecał mi w całym tym opracowaniu jest zainteresowanie zabytkami prehistorycznymi, które to występują w powiecie słupskim i można je znaleźć jeszcze dość często, co pozwala na poznanie i pogłębienie wiedzy o prehistorii.

Stan obecnie znajdowanych przedmiotów nie jest dobry, również jeszcze nie odnalezione zabytki narażone są na zniszczenie, w dużym stopniu tak już się stało.

Należą się słowa podziękowania niemieckiej społeczności za zasiedlenia aż po Białogard. W niemieckim posiadaniu znalazła się „Góra Zamkowa” w Podolu Małym, która już wcześniej przez wiele lat używana była jako piaskownia, pomimo zagwarantowanej ochrony zabytków przed zniszczeniami. Ludność starożytna ojczyźnianego okresu prehistorycznego jest kosztownym towarem, jest widziana jako nasz cały niemiecki lud. Nikt nie ma racji, kto umyślnie niszczy lub przekopuje podłoże, celem uzyskania dla siebie znalezisk.

Jeśli to niewielkie opracowanie przyczyni się do tego, że przedhistoryczne kręgi konstruowane z ziemi przyczynią się do zainteresowania grodziskami, również uzyskają takie samo zainteresowanie jak starogermańskie groby Hunów czy inne zabytki z epoki kamiennej. O ile tak się stanie to cel opracowania zostanie osiągnięty.

Słupsk na Pomorzu, 15 sierpnia 1934.
Walter Witt

Spis treści

<i>Od tłumacza:</i>	4
<i>A. Część ogólna:</i>	5
<i>A. Allgemeiner Teil:</i>	5
1. Przegląd badań naukowych dokonanych w grodziskach.....	5
1. Rückblick auf die Burgwallforschung.....	5
2. Nazwa.....	5
2. Name.....	5
3. Pochodzenie.....	6
3. Ursprung.....	6
4. Cel i późniejsze użytkowanie.....	6
4. Zweck und spätere Benutzung.....	6
5. Kształt i materiał.....	7
5. Form und Material.....	7
6. Położenie i obronność.....	7
6. Lage und Dichtigkeit.....	7
7. Podsumowanie.....	8
7. Schlußbemerkung.....	8
<i>B. Część szczegółowa:</i>	9
<i>B. Besonderer Teil:</i>	9
Zestawienie grodzisk miasta Słupsk i powiatu słupskiego.....	9
Zusammenstellung der Burgwälle des Stadt= und Landkreises Stolp.....	9
Literatura.....	10
Wykaz rycin.....	11
Przyczynki dokumentacji ojczyźnianej Pomorza Wschodniego.....	12
Tablica I.....	13
Tablica II.....	14
Tablica III.....	15
Tablica IV.....	16
Mapa: Miasto Słupsk i powiat słupski- osiedlanie się Wendów (ok. VII- XII w. n. e.).....	17

OD TŁUMACZA:

Niniejsze tłumaczenie jest opracowane tylko dla części oryginalnego opracowania tj.: części ogólnej „Grodzisk powiatu słupskiego”.

Zatem każdy kto chce znaleźć szczegółowy, stary opis konkretnego grodziska musi zajrzeć do niemieckiego oryginału. Tutaj, w polskim tłumaczeniu podano jedynie niemieckie i polskie nazwy grodzisk. Takie postępowanie tłumaczę niezadowolającym ówczesnym opisem grodzisk. Jest również w tych starych opisach dużo błędów rzeczowych.

Opowiadania ludowe związane z grodziskami również są nie przetłumaczone. W większości są to opowieści ludowe z rodzinnych stron niemieckiej napływowej części społeczności, nieco tylko zmienione.

Nie tak dawno naukowcy z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przeprowadzili badania grodzisk powiatu słupskiego (Jerzy Olczak i Kazimierz Siuchniński; *SPRAWOZDANIE Z BADAŃ WERYFIKACYJNYCH GRODZISK PRZEPROWADZONYCH NA TERENIE POWIATU SŁUPSKIEGO*. (jesień 1968- 1970), UAM Poznań) a wcześniej grodzisko w Słupsku i sam Słupsk były poddane pracom wykopaliskowym. Niektóre wyniki tych prac komentowałem w opracowaniu: W. Goliński; *PRADZIEJE SŁUPSKA, USTKI I POWIATU SŁUPSKIEGO*.

Ustka, sierpień 2016
Władysław Goliński

A. CZĘŚĆ OGÓLNA

A. ALLGEMEINER TEIL.

1. PRZEGLĄD BADAŃ NAUKOWYCH DOKONANYCH W GRODZISKACH

1. RÜCKBLICK AUF DIE BURGWALLFORSCHUNG.

Pierwszym badaczem naukowym, który zajmował się systematycznym przeprowadzaniem badań, był przewodniczący ekipy badawczej, Oskar Schuster. Zamieścił on w swojej książce: *Die alten Heidenschanzen Deutschland*, Dresden 1869, około 350 obwałowań poznanych w Niemczech. W swojej znacznej części zabytki były lokalizowane na terenie Niemiec Wschodnich, opracował opis tych zabytków sam tylko Robert Behla. Jego dzieło nosi tytuł: *Die vorgeschichtlichen Rundwälle im ostlichen Deutschland*, Berlin 1888. Dla tego obszaru obejmującego pruskie prowincje na wschód od Łaby, obu Meklemburgii, prowincji Saksonii i wolnego miasta Saksonii zostały po dokonanych poszukiwaniach zinwentaryzowane 1049 obwarowania. W powiecie słupskim zinwentaryzowano jedynie dwa grodziska.

Po ukazaniu się książki Behla nie było już więcej takich ogólnych publikacji dotyczących grodzisk obejmujących zasięgiem swoim całe Niemcy. Przecież przed rokiem 1888 badania naukowe dotyczące grodzisk wcale nie były prowadzone. Pojedyncze roczniki der „Zeitschrift für Ethnologie”, des „Mannus”, der „Prähistorischen Zeitschrift”, i die „Mannus= Bibliothek” zauważają istnienie grodzisk. Obecnie we wszystkich prowincjach rozpoczęła się nad grodziskami gorliwa praca. Wybrani naukowcy zajmowali się powiatem słupskim w latach 1889 i 1894; Treichel= Hochpaleschken. Przez nich to zostały odkryte grodziska Potęgowo i Siodłonie. W „Nachrichten über deutsche Altertumskunde” składali relację o dokonanych przez siebie spostrzeżeniach.

Zaledwie w ciągu dwu dziesięcioleci miał dr Bannier zestawione i oszacowane wszystko, co zostało dotąd odkryte w grodziskach powiatu słupskiego. Materiał przez niego zebrany został użyty w niniejszej pracy. Obmiar i inne badania naukowe dotyczące obwarowań przeszły następnie do opracowania dokonanego przez Verein für die Heimatkunde Hinterpommerns e. v. Stolp. W tym czasie w roku 1927 została utworzona grupa robocza jako związek niesienia pomocy niemieckich naukowców pod kierownictwem zasłużonego prezydenta, ministerstwa państwa

a. D. dr F. Smidt=Ott, z inicjatywy Komisji Bałtyckiej w Kolonii, „dla prowadzenia prac ustalających działania z okresu prehistorycznego i wczesnohistorycznego dla obszaru wyznaczonego biegiem Łaby do Wisły i Kłajpedy przez stosowanie jednolitych metod i zasad do planowego badania i znajdowania rozwiązań związanych z problemami zasiedleń”. Grupę roboczą stanowią profesjonalni przedstawiciele reprezentujący naukowców w obszarze prehistorii i wczesnohistorycznym. Kierującymi przedsięwzięciami w poszczególnych krajach i prowincjach byli z urzędu dyrektorzy większych muzeów i agenci państwowych sekcji dla kultury historycznej, zajmujących się na co dzień zabytkami starożytności. Za dokonanie inwentaryzacji pomorskich grodzisk odpowiadał dyrektor Prowincjonalnego Muzeum Pomorskiego Starożytności w Szczecinie, sprawozdawcą studium był dr H. Bollnow.

2. NAZWA

2. NAME

Grodziska otrzymały różnorodne nazwy ukute przez okoliczną ludność. Zwyczajową nazwą była „Góra Zamkowa”. Również w tabelach sondażowych stanowi ta nazwa określenie dominujące. Nazwa ta relacjonuje kojarzenie tej góry najczęściej związanym z funkcjonowaniem jej jako zamku.

Rzadziej występujące określenia to; „Szwedzkie Szańce”. A to chyba ze względu na kołatające się jeszcze w głowach wojny szwedzkie, które wyzwalają powstanie takiego właśnie określenia. Szwedzi zatem powinni te wały sypać; jednakże mówią o tym jedynie opowiadania, i to

jedynie łączy poszczególne obwałowania. O obwałowania z Potęgowa opowiadało się, że miała tu miejsce straszna rzeź. Polegli żołnierze mieli zostać rzekomo pogrzebani na istniejącym pagórku, który znajduje się tuż, w pobliżu. Miejsca występujące w opowieściach wpisano do zestawienia w sprawozdaniu i stanowi zakończenie drugiej części tego sprawozdania dotyczącego poszczególnych obwałowań.

Dla poniższego zestawienia została przyjęta nazwa „grodzisko”. Oznakowanie to może przecież wywołać nieporozumienia, wszak nie są to grody w zwyczajnym odbiorze prehistorii, widziane jako zwykłe place, jakie również spotykane są wznoszone niemieckie grody z wczesnych epok i były wielokrotnie odbudowywane ze względu na ich przychylne położenie. Jednakże nazwa „grodzisko” ma w literaturze swoje uzasadnienie; bo te dookolne obwałowania mają swoich stałych zasiedlonych mieszkańców. Mieszkańcy grodu¹ dają schronienie tym z okolicy co w przypadku wystąpienia nagłego zagrożenia walką potrzebują takiego właśnie schronienia, znajdują go w obwałowaniach podwyższonych solidnym murem, znajdują go w bezpośrednim otoczeniu Boga², który tu właśnie najsilniej opiekuje się swoimi wyznawcami.

Poprzez konstrukcję wałów wyróżnia się wysokie i niskie grody. Każde znajdują się na wysokości naturalnej dla tego miejsca, charakteryzują się silnymi umocnionymi obwałowaniami, gdzie znajdują się uzbrojone obniżenia i tam znaleźć najczęściej można silne stanowiska obronne.

3. POCHODZENIE

3. URSPRUNG.

Według ostatnich danych naukowych istnieje takie ludowe przypuszczenie, że grodziska były budowane przez Szwedów. Od razu, na samym wstępie zakłada się istnienie grodów od bardzo wielu lat. Virchow odnalazł w jednym z grodzisk naczynia gliniane i słuczkę naczyń posiadające szczególnie ornament. Posiadał on linię falistą, która występuje również na naczyniach glinianych, zwykle znajdujących na naczyniach pochodzących ze „słowiańskich” miejsc wykopaliskowych. Zatem to zdobnictwo określa przyporządkowanie naczyń do „typowych grodzisk” słowiańskich.

„Grodziska” występują we wszystkich krajach Europy, jednakże czas powstania tych grodów można określić na podstawie badań naukowych jedynie dla niewielu z nich. Bardzo dużo z grodzisk było użytkowanych przez ludność z różnych okresów kulturowych. Jak wynika ze znalezisk, niektóre grodziska dają się zaliczyć jako pochodzące z epoki brązu. Przy licznych jednak grodziskach istnieje pewność, że były one zamieszkałe przez Słowian. Ta pewność użytkowania grodów przez Słowian dają uzyskane tam znaleziska. Na wielu grodziskach udowodniono ponadto, że jako pierwsi użytkowali je Słowianie.

Jak do tej pory nie zostało ustalone przedwendyjskie powstanie warowni na Ziemi Słupskiej. W kilku grodziskach poza stwierdzonymi wendyjskimi słuczkami były odkryte znaleziska z epoki kamienia, epoki brązu lub żelaza- nie mówi to jednak nic o starych, istniejących urządzeniach obronnych. Wszak można uznać za zamkniętą kwestię zasadę kontynuowania zamieszkania na danym terenie zawsze tej samej ludności o tej samej kulturze. Na przestrzeni wieków są dostrzegalne przerwy w występowaniu zasiedlenia, jak to miało miejsce w polskich powiatach i co chętnie i wiarygodnie należy przyjąć.

4. CEL I PÓŹNIEJSZE UŻYTKOWANIE

4. ZWECK UND SPÄTERE BENUTZUNG.

Jaki cel przyświecał prawdopodobnie do zasiedlania słowiańskich warowni? Już nawet biorąc każde z osobna położenie: wysokie czy nizinne to można wyciągnąć wniosek, że te miejsca nie są dogodnym miejscem zamieszkania. Tam gdzie to tylko było możliwe, w większej swojej

¹ Takie zasiedlenie możliwe było jedynie na grodach z epoki brązu, wtórnie zasiedlonych przez Wendów. Słowianie budowali małe warownie.

² Witt przeniósł jako zasadę istnienie w grodach ołtarza do regionalnego bóstwa. Taka świątynia znajdowała się w słowiańskiej Arkonie, a i to informacja pochodzi od Saxo Grammaticus'a dopiero z XII w.

części, zwłaszcza na obszarze bagiennym³ budowano płaską część zabudowy stanowiącą trwały element mieszkalny. Szczególnie nieodpowiednie dla stałych miejsc zamieszkania są również twierdze w czasie dużego przybrania wody. Te rozważania popiera również spostrzeżenie: wielokrotnie grodziska znajdują się w oddaleniu 1-2 km od słowiańskich wsi.

Zgodnie z przekazami historycznymi warowniom słowiańskim stawiano trzy cele. Zgodnie ze sprawozdaniem Ibrahima ibn Jakuba o Słowianach z roku 973 (pisarz arabski X wieku, sprawozdanie w Rocznikach⁴ Meklemburskich 45, 1880, str.1 ff.): przy występowaniu zagrożenia walk wojennych Słowianie przenoszą się na „osłonięte place” do gęstych lasów. Służyły zatem grodziska po pierwsze jako miejsca schronienia. Ponadto posiadają owe warownie jeszcze wzmocnione znaczenie zgromadzeniem urządzeń obronnych co w całości czyni silnym miejscem obronnym. O trzecim przeznaczeniu warowni mówi sprawozdanie Saxo Grammaticus'a napisane po zdobyciu przez Duńczyków słowiańskiego grodu w Arkonie, w roku 1168. Okazało się, że w grodzie znajduje się też miejsce kultu.

O okresie użytkowania warowni nie wiemy nic ponadto podobnie jak o okresie początku słowiańskiego zasiedlenia naszego kraju. Dyrektor Pomorskiego Muzeum Prowincjonalnego Prehistorii, dr Kunkel oświadcza, że nie zostały jeszcze na Pomorzu znalezione przedmioty pochodzenia wendyjskiego, wcześniejsze niż pochodzące z 700 r. n.e. Są także trudności z określeniem końca słowiańskiego użytkowania grodów. Zgodnie z dokumentami pisanymi, w Słupsku objął w roku 1298 swoją funkcję kasztelan.

5. KSZTAŁT I MATERIAŁ

5. FORM UND MATERIAL.

Grodziska mają pojedyncze a czasami podwójne wały, platformy z fortyfikacjami i wały odgradzające. W dniu dzisiejszym obserwator zdoła dostrzec jedynie w wałach osypujące się ruiny zmieszanych drewnianych „murów” i ziemi. Jedynie łopata wykształconego specjalisty potrafi rozdzielić tą jednolitą dzisiaj strukturę. Nadto można rozróżnić częściowo zasypane fosy, ślady po palisadach znajdujących się na nienaturalnie uformowanych zboczach, resztki śladów po drewnianych dybach⁵ i rysy na gruncie po rozsypanych chatach. W większych grodziskach znaleźć można często palisady; najczęściej tego rodzaju, że uformowane są jako półokrąg od ich wyższej strony obwałowań.

Tylko wyjątkowo doprowadzano drogi do wewnątrz obwałowań. Szerokość drogi prowadzącej do wewnątrz ograniczona jest prawdopodobnie bezpieczeństwem.

Celem sztucznie wykonywanych kolejnych nawarstwień materiał został pobierany z najbliższego otoczenia. Do wznoszenia tych konstrukcji była pobierana ziemia z pola i piasek. Do nakładania w bagnistym gruncie (Słupsk) układano ruszt z drewnianych pali jako podstawa wałów.

6. POŁOŻENIE I OBRONNOŚĆ

6. LAGE UND DICHTIGKEIT.

W zasadzie grodziska są rozmieszczone na uboczu w trudno dostępnej okolicy, w nisko położonym, bagnistym, podmokłym miejscu. Z tego wynika, że w ziemi słupskiej znajdowała się duża ilość powierzchni leśnej. W tej chwili już nie sposób tego udowodnić, czy te bory występowały współcześnie z budowanymi w nich grodami czy wyrosły już po założeniu grodzisk⁶. Inną osobliwością jest to, że w pobliskim otoczeniu grodziska bardzo często znajdują się cmentarze. Z pewnością przedwcześnie na tym etapie badań jest dokonywanie analizy obwałowań- uzyska się z czasem jeszcze kilka istotnych elementów do dokonania analizy.

³ Obszar bagienny dzisiaj w chwili powstania warowni mógł być korytem wartkiej rzeki- uzasadnia to powstanie warowni strzegącej drogi wodnej. W. Witt nie uwzględnia takiej możliwości.

⁴ Bericht in den Mecklenburger Jahrbüchern, 45, 1880, S. 1 ff.

⁵ Te dyby to raczej katapulty bo przecież takie były w użytkowaniu- również konstrukcja drewniana.

⁶ Drzewa w otoczeniu warowni utrudniałyby prowadzenie walki obronnej- drzew więc nie było w bliskim otoczeniu.

Miasto i ziemia słupska są takim fragmentem Pomorza gdzie występują grodziska ale przecież są całe połacie ziemi bez grodzisk. Systemy lokowania warowni tzn.: ich ilość, uszeregowanie lub nagromadzenie większej lub mniejszej liczby są rozmieszczane w pewnym porządku, sądzi się, że pozostaje na Pomorzu jeszcze wiele grodzisk do odkrycia. W dorzeczu Słupi, Łupawy i Łeby występuje zauważalne nagromadzenie obwałowań (patrz mapa). Wystąpienie tego nagromadzenia grodzisk do obecnej chwili jest niewytłumaczalne. Z pewnością w innych powiatach Pomorza jest jeszcze niejedno grodzisko czekające na swego odkrywcę.

7. PODSUMOWANIE

7. SCHLUSSBEMERKUNG.

Inwentaryzacja i zbadanie grodzisk w mieście Słupsk i powiecie słupskim było przeprowadzone przez Verein für die Heimatkunde Hinterpommerns e. V. Stolp. Każdy, komu są bliskie sprawy ojczyzny może, bez łapania się zaraz za łopatę, pomóc przy zbadaniu grodzisk. Oznacza to pomoc przy dokładnym przeszukaniu najbliższego otoczenia urządzeń obronnych. W sąsiadujących lasach mogą znajdować się kurhany. Jeśli grodzisko znajduje się w polu, to istnieje konieczność, aby to pole sprawdzić przed zasiewem lub po żniwach i wybierać znajdujące się tam skorupy szklwionych naczyń ceramicznych. Należy zwrócić uwagę na miejsca wykazujące zmianę barwy na ciemną, szczególnie mocno zmiany ujawniają się jeśli pole zostało wybronowane i zwalcowane a wiosenne słońce przesuszyło pole. Pod tymi zaciemnionymi miejscami znajdują się miejsca palenisk i miejsca odpadów prehistorycznych wsi. Również daje się odczytać praca kamieniarza, w szczerym polu szczególnie widoczna w pobliżu grodzisk, tak też kamień zdradza stosowanie każdorazowego użycia siekiery czy topora kamiennego, który znajdował się na granicach pól znacząc te granice.

B. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

B. BESONDERER TEIL.

ZESTAWIENIE GRODZISK MIASTA SŁUPSK I POWIATU SŁUPSKIEGO

ZUSAMMENSTELLUNG DER BURGWÄLLE DES STADT- UND LANDKREISES STOLP.

1.	Słupsk	Stolp
1.	Budowo	Budow
2.	Budowo- Młyn	Budow- Mühle
3.	Damno	Dammen
4.	Darzewo	Darsow
5.	Gać	Gatz
6.	Gardna Wielka	Großgarde
7.	Podole Wielkie	Großpodel
8.	Runowo	Großrunow
9.	Głobino	Gumbin
10.	Gałąźnia Mała- Wzg. Juliusza	Kleingansen- Juliushöhe
11.	Gałąźnia Mała- Góra Zamkowa	Kleingansen- Schloßberg
12.	Podole Mniejsze	Kleinpodel
13.	Krępa	Krampe
14.	Kończewo	Kunsof
15.	Podkomorzyce	Niemietzke
16.	Potęgowo	Pottangow
17.	Równo	Rowen
18.	Rumsko	Rumbske
19.	Smołdzino	Schmolsin
20.	Żoruchowo	Sorchow
21.	Gałęzinowo	Ueberlauf
22.	Wiatrowo	Viatrow
23.	Wolinia	Wollin
24.	Unichowo	Wundichow
25.	Siodłonie	Zedlin
26.	Sycewice	Zitzewitz

Literatura

Schrifttum.

- Ehr. Albrecht, Beitrag zur Kenntnis der slawischen Keramik auf Grund der Burgwallforschung im mittleren Saalegebiet. Mannus-Bibl. Nr. 33. Würzburg 1923.
- W. Bartelt u. R. Waase, Die Burgwälle des Ruppiner Kreises. Mannus-Bibl. Nr. 1. Würzburg 1910.
- W. Bartholdy, O Stolpa, Du bist ehrenreich. Stolp 1910.
- K. Behla, Die vorgeschichtlichen Rundwälle im östlichen Deutschland. Berlin 1888.
- H. Bollnow, Die Burgwälle des Kreises Anklam. Heimatkalender für Stadt und Kreis Anklam. Anklam 1933.
- K. Bonin, Geschichte der Stadt Stolp. Stolp 1910.
- W. Eiseremann, Das verwunschene Schloß. Pommerischer Schulfreund 1931. Heft 1.
- Grafe, Sagen aus Hebrondammig. Ostpommersche Heimat, Beilage der Zeitung für Ostpommern 1928. Nr. 3.
- W. Gentel, Diplomatische Geschichte der Lande Stolp und Schlawe bis zum Jahre 1317. Stolp 1910.
- B. Hoyer, Territorial-Geschichte und statistische Beschreibung des Cösliner Regierungsbezirkes. Köslin 1868.
- O. Knoop, Volksagen und Erzählungen aus Stadt- und Landkreis Stolp. Stolp 1925.
- Krag-Alempin, Die Städte der Provinz Pommern. Stettin 1897.
- O. Kuntel, Burgwallforschung in Pommern. Pommerische Heimatpflege III. Stettin 1932.
- W. Pätzsch, Rügens Burgwälle und die slawische Kultur der Insel. Bergen auf Rügen 1927.
- L. Quandt, Ostpommern, seine Fürsten, fürstlichen Landesteilungen und Distrikte. Balt. Studien XVI. Stettin 1856.
- Die Ortsgruppen Pommerns. Balt. Studien XV. Stettin 1853.
- B. Schumacher, Die Ringwälle in der früheren preußischen Provinz Posen. Mannus-Bibl. Nr. 36. Leipzig 1924.
- W. Witt, Schützt die vorgeschichtlichen Bodendenkmäler. Unser Pommerland. Sonderheft: Landkreis Stolp. Stettin 1933.
- Sagen aus dem Landkreise Stolp. Ostpommersche Heimat, Beilage der Zeitung für Ostpommern. 1928, Nr. 10. 1932, Nr. 24.
- Sagen aus dem Landkreise Stolp. Frankensteins Bauernkalender 1928.

WYKAZ RYCIN

Tablica I: Rysował Witt, Słupsk.

Tablica II: Fot. dr Eylert, Słupsk.

Tablica III: 1. Fot. Witt, Słupsk, 2. Rysował Nichtitz, Słupsk.

Tablica IV: Rysował Nichtitz, Słupsk.

Mapa miasta Słupska i powiatu słupskiego z naniesieniem Grodzisk była wykonana przez (Urząd Geodezyjny) Vermessungsamt w Słupsku.

PRZYCZYNKI DOKUMENTACJI OJCZYŹNIANEJ POMORZA WSCHODNIEGO

Beiträge zur Heimatkunde Hinterpommerns

Veröffentlichungen der Ortsgruppe Stolp der Gesellschaft
für pommerische Geschichte und Altertumskunde, Kom-
missionsverlag G. Stolpmann, Stolp i. Pom.

- Nr. 1 Dr. Richard Schuppius: Die Familien des Kirchspiels Mützenow. Nicht gedruckt.
- Nr. 2 Dr. Richard Schuppius: Das Gewerf der Bernsteindreher in Stolp. Erschienen in „Baltische Studien“. Neue Folge. Bd. 30. S. 101—199. Stettin 1928.
- Nr. 3 Dr. Richard Schuppius: Die Familiennamen von Stolp und Umgebung im 16. Jahrhundert. 68 Seiten. Preis 0,50 RM.
- Nr. 4 Dr. Richard Schuppius: Stolp im Siebenjährigen Kriege. Eine altentworfene Darstellung. 77 Seiten, eine Karte. Preis 1,— RM.
- Nr. 5 Dr. Richard Schuppius: Stolp von 1600—1650. Friedensarbeit und Kriegsnot einer pommerischen Stadt. 193 Seiten, eine Karte und Titelbild. Preis 2,— RM.
- Nr. 6 Dr. Richard Schuppius: Die Kriegswirtschaft in Stolp 1914—1919. 164 Seiten. Preis 1,50 RM.
- Nr. 7 Walter Witt: Der Revetol und seine Umgebung in vor- und frühgeschichtlicher Zeit. 47 Seiten, 15 Tafeln. Preis 0,75 RM.
- Nr. 8 Walter Witt: Urgeschichte des Stadt- und Landkreises Stolp. Mit 55 Abb. und einer Kreiskarte Stolp (Pom.). Preis 1,80 RM.

Beiheft

- 1 Rudolf Hardow: Alte und neue Grabdenkmäler im Stadt- und Landkreise Stolp, gesammelt, gezeichnet und beschrieben. Mit einem Geleitwort von Rudolf Spittel. 63 Seiten. 4°. Preis 1,50 RM.

Beiheft

- 2 Rudolf Hardow: Stolper Zinngießer und ihre nachweisbaren Arbeiten. 39 Seiten, 22 Abbildungen und eine Karte. 4°. Preis 1,50 RM.

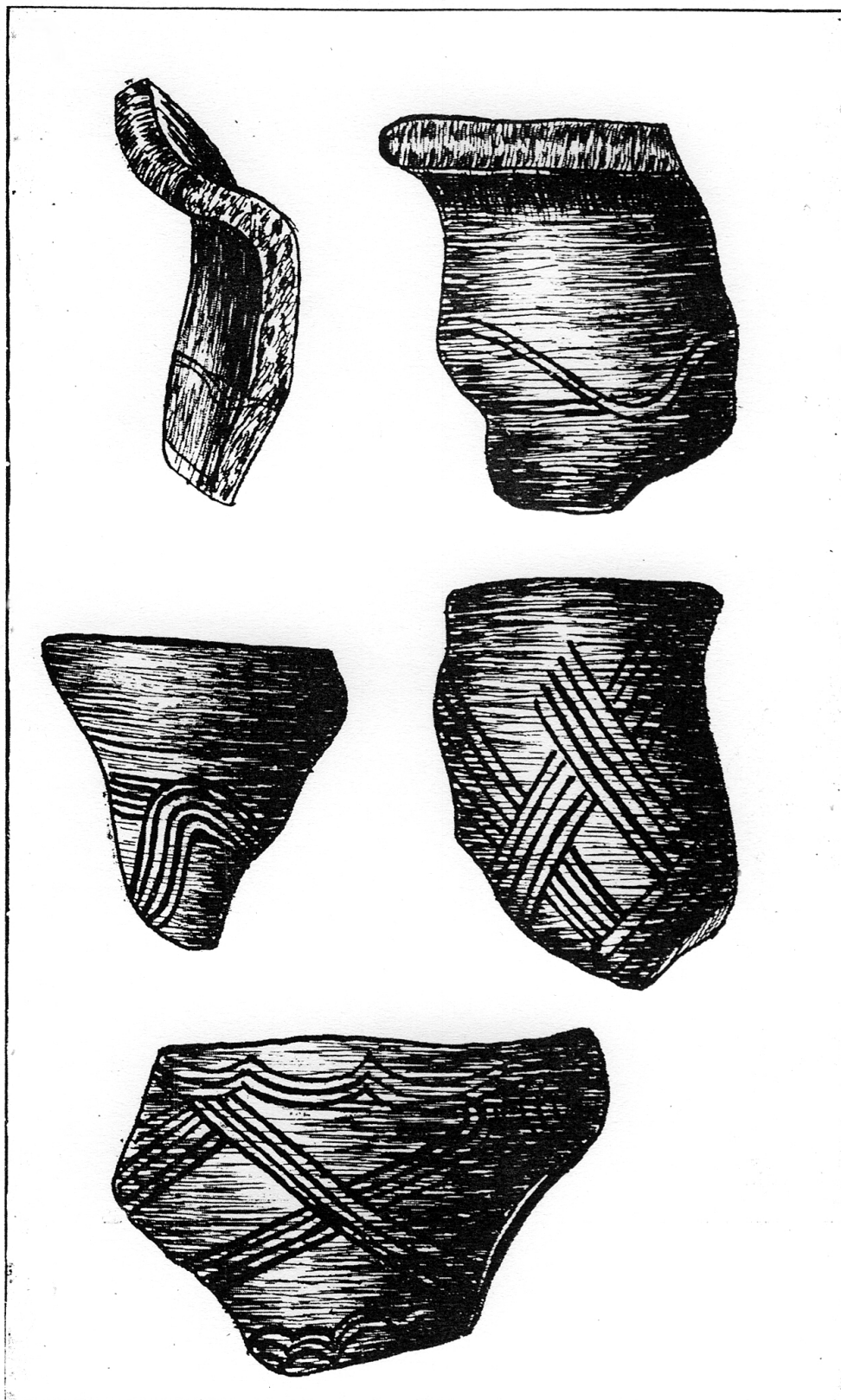
Werdet Mitglied der Gesellschaft für pommerische Geschichte und Altertumskunde, Ortsgruppe Stolp.

Für 5,— RM. Jahresbeitrag erhalten die Mitglieder:

- Monatsblätter (12 Hefte zu je 16 Seiten);
- Baltische Studien (jährlich ein starker Band von etwa 250—400 Seiten mit Abbildungen);
- Vorzugspreise für Veröffentlichungen und Veranstaltungen der Ortsgruppe.

Geschäftsstelle: Buchhandlung G. Stolpmann, Stolp (Pom.),
Neutorstraße 11.

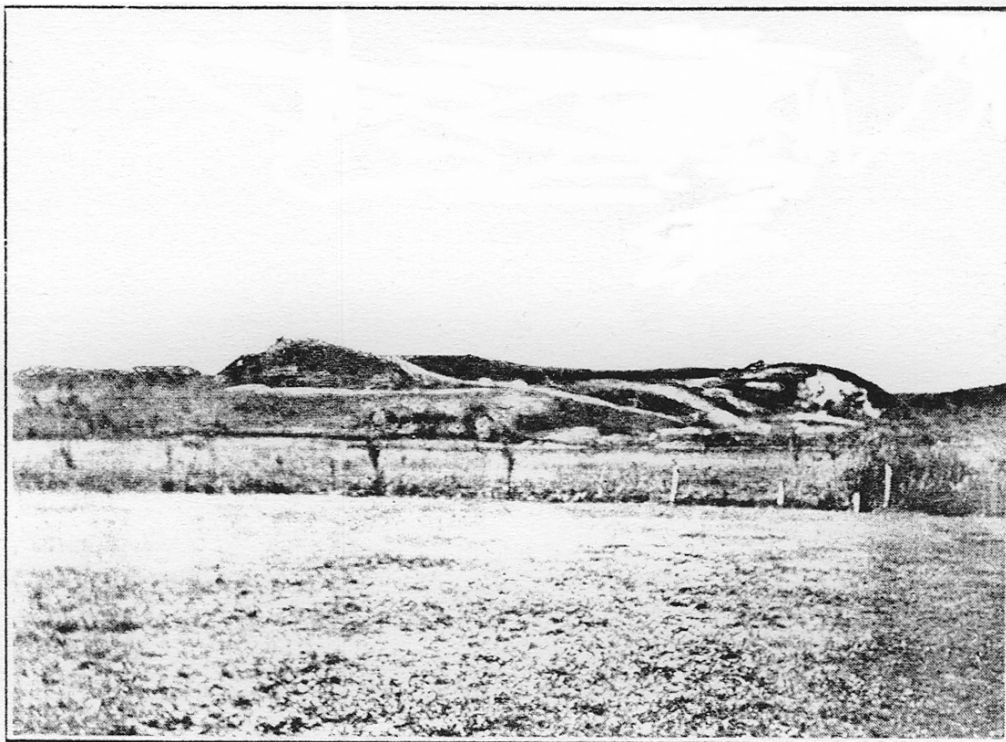
TABLICA I

Skorupy z grodzisk

1. Kończewo 2. Potęgowo 3. Podole Wielkie

TABLICA II

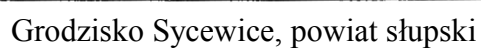
„Szwedzkie szance” pod Potęgowem od wschodu

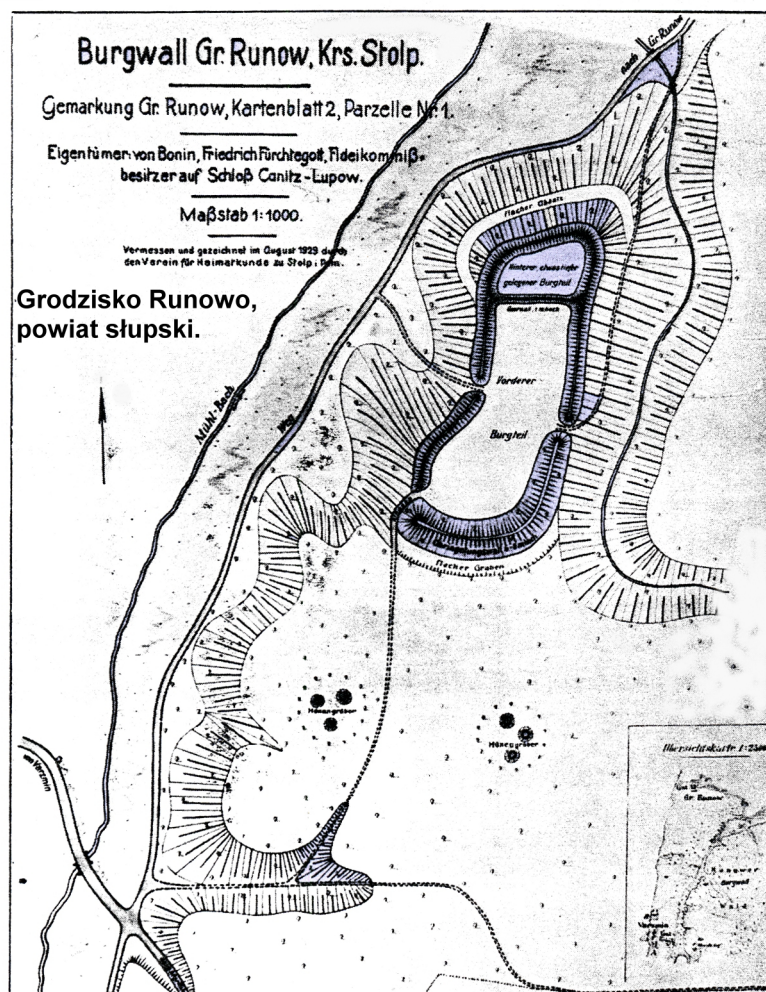

„Szwedzkie szance” pod Potęgowem od południa

TABLICA III

Grodzisko Runowo, powiat słupski

**MAPA: MIASTO SŁUPSK I POWIAT SŁUPSKI- OSIEDLANIE SIĘ WENDÓW
(OK. VII- XII W. N. E.)**